

Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Individual & Society

Aralık 2021

December 2021

Yıl 11, Sayı 2, ss.179-200.

Year 11, Issue 2, pp.179-200.

DOI: <https://doi.org/10.20493/birtop.993187>

Makale Türü: Araştırma makalesi

Article Type: Research article

Geliş Tarihi: 09.09.2021

Submitted: 09.09.2021

Kabul Tarihi: 14.12.2021

Accepted: 14.12.2021

Atf Bilgisi / Reference Information

MERKİT, N. (2021). Nietzsche'nin 'Son İnsan'ının ve Cesur Yeni Dünya'nın Mutluluk Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme, Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (2), 179-200.

NIETZSCHE'NİN 'SON İNSAN'ININ VE CESUR YENİ DÜNYA'NIN MUTLULUK ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION OF NIETZSCHE'S 'THE LAST MAN' AND BRAVE NEW WORLD'S UNDERSTANDING OF HAPPINESS

Nuriye MERKİT

Dr., Erciyes Üniversitesi

Dr., University of Erciyes

E-posta: nry_merkit@hotmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6480-2078>

Öz

Bu makale, Nietzsche'nin son insanının ve Cesur Yeni Dünya'nın uygar insanların benzer mutluluk anlayışlarına sahip olduklarını ve onların mutluluk olarak adlandırdıkları durumun gerçek mutluluk olmadığını iddia etmektedir. Bu iddia Nietzsche'nin etik kuramı zemininde mutluluk, güç istenci, özgürlük ve Üstün-insan kavramları çerçevesinde temellendirilmiştir. Son insana göre mutluluk hedonizmle eşdeğerdir ve haz, ahlakî değerlerden daha üstündür. Başka bir ifadeyle son insanın yaşama amacı arzu nesnelere haz ve mutluluk elde etmektir. Bu nedenle son insan, Üstün-insan idealinden yoksun sürü insanı tipidir. Son insanlar topluluğunda herkes birbiriyle aynıdır ve aynı şeyi ister. Nietzsche, son

insanın mutluluk anlayışını aşağılanası bulur; çünkü ona göre mutluluk, haz ve eğlence ile elde edilen bir duygu değil bir engelin aşılarak gücün artırılmasıyla birlikte gelen bir durumdur. Nietzsche'nin 'son insan' olarak adlandırdığı insan tipinin örnekleriyle Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya adlı eserinde de karşılaşırız. Son insan gibi Cesur Yeni Dünya'nın uygar insanların mutluluk anlayışının temelinde de hedonizm vardır. Bu yeni sistemde de mutluluk, haz ve eğlenceyle eşdeğer kabul edilmektedir. Oysa gerçek mutluluk insanın zihinsel bir ideale ulaşmasıyla elde edilen bir durumdur. Nietzsche'nin felsefesinde bu ideal Üstün-insandır. Üstün-insan'a göre mutluluk son insanda olduğu gibi yalnızca maddi ihtiyaçların temin edilmesiyle elde edilen haz değil, insanın güç elde etmesi ve gücünü artırmasıyla kazanılan bir durumdur.

Anahtar Kelimeler: Nietzsche, Son İnsan, Aldous Huxley, Mutluluk, Özgürlük.

Abstract

This article claims that the last man of Nietzsche and the civilized people of the Brave New World have similar conceptions of happiness and that what they call happiness is not true happiness. The claim is grounded on the basis of Nietzsche's ethical theory within the framework of the concept of happiness, will to power, freedom and the Superman. According to last man, happiness is equivalent to hedonism, and pleasure is superior to moral values. In other words, the last man's purpose in life is to obtain pleasure and happiness from the objects of desire. Thus, the last man is the herd persona who lacks the Superman ideal. In the community of last man, everyone is the same and wants the same thing. According to Nietzsche, the last man's conception of happiness is humiliation; because according to him, happiness is not a feeling obtained with pleasure and fun, but a situation that comes with increasing power by overcoming an obstacle. We encounter examples of the type of man Nietzsche calls 'the last man' in Aldous Huxley's Brave New World. Like the last man, there is hedonism at the basis of the understanding of happiness of the civilized people of the Brave New World. In this new system, happiness is regarded as equivalent to pleasure and fun. However, true happiness is a state that is

obtained by reaching a mental ideal. In Nietzsche's philosophy this ideal is the Superman. According to the Superman, happiness is not only the pleasure obtained by the provision of material needs, as in the last man, but a condition that is gained by the human gaining power and increasing his power.

Key Words: Nietzsche, Last Man, Aldous Huxley, Happiness, Freedom.

GİRİŞ

Mutluluk kavramı sıradan insanların ve düşünürlerin üzerinde ittifakla anlaşıldığı bir kavram değildir. Kimilerine göre mutluluk; duyu-sal haz, servet ve ün gibi arzu nesnelere sahip olmak iken kimilerine göre doğruluk, dürüstlük, adalet gibi ahlakî değerlere sahip olmak, kimilerine göre ise hem belirli ölçüde arzu nesnelere hem de ahlakî değerlere sahip olmak demektir. Felsefe tarihinde de neredeyse her çağda farklı bir mutluluk anlayışı karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle her çağ kendi perspektifine göre mutluluğun ne olduğunu tanımlamış ve yorumlamıştır. İlkçağ filozoflarının büyük bir çoğunluğuna göre mutluluk (eudaimonia), insanların ulaşmak istediği doğal bir amaç ve en yüksek iyidir (Platon, 2011, 514a-518d. Aristoteles, 2011, 1097b). İlkçağ gibi Ortaçağ felsefesinin genelinde de mutluluk, yaşamın amacı olarak tanımlanmıştır; fakat buradaki mutluluk anlayışı doğal değil doğüstü öğeler içeren ve sınırlarını teolojinin belirlediği bir mutluluktur (Özcan, 2005, ss.23. Augustinus, 2007, ss.82-83. Farabi, 2003, ss.21). 15. ve 16. yüzyılda ise bireyin, aklın ve bilimin ön plana çıkmasıyla¹ birlikte mutluluk kavramının anlamı da değişmeye başlamış ve mutluluğun sınırlarını tayin etme yetkisi teolojiden insana geçmiştir. 17. ve 18. yüzyılda mutluluk genel olarak aklın rehberliğinde yaşayarak ulaşılabilecek bir durum olarak² ve 19. yüzyılda Nietzsche'yle birlikte insa-

- 1 Örneğin; bu dönemin önemli temsilcilerinden biri olan Nikolaus Cusanus (1401-1464) Öğrenilmiş Cahillik adlı eserinde insanın bilgeliği ve bilgisinin sınırları sorununu gündeme getirmiştir. Böylece mutluluk kavramının anlamı da değişmeye başlamış ve mutluluk hakkında söz sahibi olma yetkisi insana geçmiştir. Bkz. Anthony Kenny, Batı Felsefesinin Yeni Tarihi: Ortaçağ Felsefesi, çev. Şeyma Yılmaz, Küre Yayınları, İstanbul 2018, s.329-330.
- 2 Mutluluğa ulaşmanın yolunun aklın rehberliğinde bir yaşamdan geçtiğini ifade eden en önemli 17. yüzyıl düşünürlerinden biri Spinoza'dır. Bkz. Benedictus Spinoza,

nın değer yaratarak ve kendini aşarak Üstün-insan'a ulaşması şeklinde tanımlanmıştır diyebiliriz (Nietzsche, 2017, ss.106. Nietzsche, 2019, ss.92).

Nietzsche'ye göre insanın Üstün-insan'ın mutluluğuna ulaşabilmesi için son insanın mutluluk anlayışından ve değer yargılarından kurtulması gerekir. Nietzsche'nin 'son insan' olarak adlandırdığı insan tipinin örnekleriyle Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya adlı eserinde de karşılaşırız. Son insanın mutluluk anlayışı ile Cesur Yeni Dünya'nın yeni toplum düzeninin mutluluk anlayışı arasında önemli benzerlikler söz konusudur. Son insana göre mutluluk hedonizmle eşdeğerdir. Başka bir ifadeyle son insanın mutluluğu haz ve eğlenceden ibarettir. Nietzsche, son insanın mutluluk anlayışını aşağılanası bulur; çünkü ona göre mutluluk, haz ve eğlence ile elde edilen bir duygu değil bir engelin aşılacak gücün artırılmasıyla birlikte gelen bir durumdur (Nietzsche, 2019, ss.21. Nietzsche, 2010, ss.439). Son insanın mutluluk anlayışında olduğu gibi Cesur Yeni Dünya'nın mutluluk anlayışının temelinde de hedonizm vardır. Bu yeni sistemde mutlulukla haz eşdeğer kabul edilmektedir. Kimilerine göre bir ütopya kimilerine göre ise bir distopya olan Cesur Yeni Dünya'da hedonist bir toplum düzeni hâkimdir. Bu yeni düzende yeniden şekillendirilmiş olan her kurum, her kavram ve her şeyin temelinde insanı hazza yönlendirme amacı vardır (Huxley, 2013, ss.10, 31-44).

Bu makale, Nietzsche'nin son insanının ve Cesur Yeni Dünya'nın mutluluk anlayışlarının gerçek mutluluk olmadığını iddia etmektedir. Bu iddia Nietzsche'nin etik kuramı zemininde mutluluk, güç istenci ve Üstün-insan kavramları çerçevesinde temellendirilmiştir. Böyle bir karşılaştırma yapmamızın nedeni Cesur Yeni Dünya'nın uygar insanların haz dolu mutsuz yaşamlarının; Nietzsche'nin felsefesinden hareketle son insanın mutluluk anlayışının gerçek mutluluk olmadığı iddiamız için örnek teşkil ediyor olmasıdır. Nitekim adı geçen eserin felsefi arka planında Nietzsche'nin anti-nihilist görüşleri vardır. Modern

Anlama Yetisinin Düzeltilmesi Üzerine İnceleme, çev. Emine Ayhan, Dost Kitabevi, Ankara 2017, s.39-41. 18. yüzyılda mutluluğa yalnızca aklın rehberliğinde bir yaşamla ulaşabileceğini savunan en önemli düşünür Kant'tır. Bkz. Immanuel Kant, Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi, çev. İonna Kuçuradi, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 2013, s.8-12.

dönemdeki nihilizmin göstergelerinden biri İngiltere'nin viktoryen değerleridir. Huxley'in Cesur Yeni Dünya adlı romanı aslında bu duruma karşı bir isyanı ifade etmektedir (Bal, 2018, ss.108). Bu bağlamda ilk olarak Nietzsche'nin son insan öğretisi düşünürün nihilizm tespiti ve insan anlayışı çerçevesinde ele alınmıştır. Nietzsche'nin temelde üçe ayırdığı insan tiplerinin mutluluk anlayışları da birbirinden farklıdır. Bu nedenle öncelikle Nietzsche'nin insan anlayışına kısaca değinilmiş ve ardından makalenin esas konusunu oluşturan son insanın mutluluk anlayışı açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Son insanın mutluluk anlayışı Nietzsche'nin güç istenci, haz ve özgürlük kavramları üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Daha sonra ise Cesur Yeni Dünya'nın yeni sistemindeki insan anlayışı ve bu insanlara mutluluk olarak sunulan şeyin aslında ne olduğu son insanın mutluluk anlayışıyla karşılaştırılmalı olarak ele alınmıştır.

1. Nietzsche'nin 'Son İnsan'ı ve Mutluluk

Nietzsche'nin 'nihilizm' tespiti onu diğer modern düşünürlerden ayıran önemli farklardan biridir. 19. yüzyılı toplumsal ve aşkın değerlerin değersizleştiği ve ahlakî bir krizin yaşandığı nihilizm çağı olarak tanımlayan Nietzsche, tespit ettiği sorunlara birtakım çözüm önerileri sunmuştur (Warren, 1985, ss.186). Ona göre nihilizmden kurtulmak için sorulması gereken soru şudur: "Ne tür insan yetiştirilmelidir, daha değerli yaşamaya hak kazanmış ve gelecekte emin ne tür bir insan yetiştirilmelidir?" (Nietzsche, 2005, ss.13) Nietzsche'nin felsefesinden hareketle bu soru şöyle de sorulabilir: Ne tür insan yetiştirilmelidir ki o, insanı ve toplumu nihilizmden kurtarabilsin? İnsanı nihilizmden kurtaracak olan yine insanın kendisidir; çünkü Tanrı'nın ölümüyle birlikte yaşamın anlamını ve değerini belirleme sorumluluğu insana kalmıştır.

Nietzsche'nin nihilizm tespitinin temelinde ünlü 'Tanrı öldü' sözü vardır. O, 'Tanrı öldü' ifadesiyle bir inanç biçimini değil, Avrupa kültürünün bir parçası haline gelmiş temel bir dünya ve yaşam yorumunun değişimini anlatmaktadır. Bu tespite göre metafizik artık sona ermiştir (Heidegger, 2001, ss.14-15). Tanrı'nın ölümünün farkında olmayan

insanlar büyük bir decadence'in içindedir ve Avrupa'nın tamamına nihilizm hâkim olmaya başlamıştır. Bu bağlamda nihilizm kendisini 'moral kastrasyonizm' olarak göstermektedir. İnsanlık tarihi boyunca ahlakın amacı 'iyi insan' yetiştirme ve insanları 'iyileştirme' olarak kabul edilmiştir. Söz konusu iyi insan yetiştirme veya insanları iyileştirme işlemi, din adamları tarafından tıpkı bir hayvanın evcilleştirilmesi gibi insanın da terbiye edilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Hayvanat bahçelerindeki hayvanların acı ve korku yöntemiyle evcilleştirilmesi gibi insanlar da ahlakî terbiye adı verilen aynı yöntemle din adamları tarafından iyileştirilmeye çalışılmıştır; fakat acı ve korku yöntemi hayvanları terbiye etmekten ziyade zayıflatmış ve onları adeta hastalıklı bir canavara dönüştürmüştür. Din adamlarının ahlakî terbiye yoluyla yetiştirdiği iyi insanların durumu da tıpkı acı ve korku yöntemiyle evcilleştirilmiş hayvanın durumu gibidir; çünkü Kilise 'iyi insan' adı altında hasta, zayıf, güçlü ve mutlu olan her şeye hınç besleyen sürü insanları yetiştirmiştir (Nietzsche, 2017, ss.4).

Kilise, 'tutkular nasıl özgürleştirilir ve tinselleştirilir?' diye sormak yerine 'ahlak' adı altında tutkulara kastrasyon uygulamak istemiş ve böylece yaşamı olumsuzlayan, değersiz kabul eden ve 'yaşama hayır' diyen insanlar yetiştirmiştir (Nietzsche, 2017, ss.28.) Oysa Nietzsche'ye göre sağlıklı bir ahlak sistemi tutkulara savaş açmaz ve insanları tutkularını bastırmaya zorlamaz. Aksine insanların tutkularını özgürleştirmesi ve tinselleştirmesi için uygun ortam hazırlar; çünkü erdem tutkunun içinde yeşerir. Tutkusunu tinselleştirmek ve tutkusundan bir erdem yaratmak isteyen insan, tutkusunu bilime, felsefeye veya sanata yönelttiğinde kendi yaratılarına sahip olur. Bu bakımdan bilim, sanat ve felsefe alanındaki etkinlikler insanın tutkularını özgürleştirir ve tinselleştirir (Nietzsche, 1998, ss.14. Nietzsche, 2011, ss.16). Bu nedenle insanın tutkularını tinselleştirebilmesi ve yeni değerler yaratabilmesi için Hıristiyanlığın 'iyi' ve 'kötü'sünün ötesine geçmesi gerekir. Tanrı'nın ölümünün sorumlusu olan insan yeni değerler yaratmanın da zorunlu olarak sorumluluğunu üstlenmiştir. İşte bu noktada başlangıçtaki soruya dönmemiz gerekmektedir: Nihilizmden kurtulabilmek için ne tür insan yetiştirilmelidir?

Nietzsche bu sorunun cevabını verirken sürü insanı, özgür insan ve Üstün-insan şeklinde insan türlerinden bahsetmiş ve asıl sorunun insanı varlık hiyerarşisine göre konumlandırmak değil, onun değerinin ne olduğunu açığa çıkarmak olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Nietzsche'nin bütün eserlerindeki temel sorun insanı zayıflatan, yaşamı değersizleştiren ve böylece insanın kendini gerçekleştirmesini/kendi olmasını engelleyen bütün değerlerin yeniden yaratılması olmuştur. Onun 'en büyük değerlerin, kendi öz değerlerini düşürmesi' anlamına gelen nihilizm sorununa sunduğu çözüm önerisi değerleri yeniden yaratmaktır (Nietzsche, 2010, ss.27). Değerleri yeniden yaratmak için insanın ilk yapması gereken son insanı batırmak ve Üstün-insan ile yeryüzüne yeniden anlam kazandırmaktır (Kuçuradi, 1999, ss.35-36). Dolayısıyla nihilizmden kurtulmak için insanlar son insanı batırmalı ve Üstün-insan'a ulaşmayı hedeflemelidir. Peki, son insan kimdir?

Son insan, Nietzsche'nin söz ettiği üç tür sürü insanından biridir. Ona göre sıradan insan, son insan ve nesnel insan olmak üzere üç tür sürü insanı vardır. Sıradan insan, değerlendirmelerini dinsel yargılara göre yapan, herkesin yasanın karşısında eşit, bir ve aynı olduğuna inan ve bütün insanların kendisi gibi sıradan olmasını isteyen insan tipidir (Kuçuradi, 1999, ss.36). İkinci tip sürü insanı olan son insan, dine karşı bilimi savunur. Son insan, gerçek mutluluğu bulduğunu iddia eden insan tipidir. Üçüncü tip sürü insanı olarak nesnel insan ise ne dini ne de bilimi savunur; fakat dine de bilime de karşı değildir. Onun en belirgin özelliği orta olmaktır. Nesnel insan bütün insanların kendisi gibi orta olmasını ister; çünkü sürü değerlerinin yıkılmamasının ve korunmasının en önemli yolu herkesin aynı olmasından geçmektedir. Herkes aynı olduğunda kimseden aykırı bir ses yükselmeyeceği için sürünün değerleri korunmuş olacaktır (Kuçuradi, 1999, ss.47-49).

Son insana göre haz ve eğlence ahlakî değerlerden daha üstündür. Başka bir ifadeyle son insanın yaşama amacı arzu nesnelere haz ve mutluluk elde etmektir. Bu nedenle son insan, Üstün-insan idealinden yoksun sürü insanı tipidir. Son insanlar topluluğunda herkes birbiriyle aynıdır ve aynı şeyi ister. Bu toplulukta farklı düşünen insanlar toplum için tehlikeli olarak algılanır ve hatta 'deli' ilan edilir. Son

insanın ve diğer sürü insanı tiplerinin ahlakı köle ahlakıdır. Köle ahlakının temelinde farklı ve güçlü olana karşı duyulan hınç (ressentiment) vardır. Bu anlamda hınç, zayıfların kendilerini iyi hissetmelerini sağlayan bir duygusal strateji biçimi ve sürü insanının kendini koruma şeklidir. Ancak bu duygu insan doğasının kendini koruma içgüdüğü gibi doğal ve olması gereken bir duygu değildir. Aksine hınç öğretilmiş bir duygudur. Bu duygunun temelinde gücün kendisinin ve güce sahip olmanın kötü bir şey olduğu düşüncesi vardır. Köle ahlakının temelini oluşturan hınç, sürü insanına hiçbir başarı getirmez; çünkü bu duygu hiçbir yaratıcı değer içermez. Bu nedenle son insan ve diğer sürü insanı tipleri değer yaratmaktan ve güç sahibi olmaktan yoksundur (Solomon, 2016, ss.178-179).

Son insanın mutluluk anlayışı maddi arzularının tatmin edilmesinden ibarettir. Nietzsche'ye göre bir toplumdaki insanların yalnızca lüks veya haz peşinde olması o toplumdaki decadence'in³ göstergesidir (Nietzsche, 2017, ss.34). Bu anlamda 'son insanlar' decadence'in ve nihilizmin temsilcileridir. Gerçek mutluluğu bulduğunu iddia eden son insan, kendisinin en üstün ve en asil olduğuna inanır. Dolayısıyla o, hiçbir zaman kendini aşma veya Üstün-insan'a ulaşma gibi bir ideale ya da amaca odaklanmaz. Son insan, kendini geliştirmekten, riske girmekten ve yeni deneyimler kazanmaktan yoksundur. Bu nedenle Nietzsche, son insanı 'en aşağılanası' insan tipi olarak tanımlamaktadır. (Nietzsche, 2017, ss.11). Son insan bilimle her şeyin üstesinden gelebileceğini düşünerek yaşamını bile bilimle uzatmaya çalışır. Bununla birlikte son insan bir hedonisttir. Son insana göre haz ve eğlence değerden daha üstündür; fakat hedonizmi mutlulukla eşdeğer kabul eden son insanın uzun, sağlıklı ama anlamsız yaşamı sonunda ona dayanılmaz gelir. Mutluluğu bulduğunu iddia eden son insan aslında gerçek mutluluktan oldukça uzaktır. Bu nedenle son insan, anlamsız ve mutsuz yaşama tahammül edemez hale gelir. Yaşama katlanmanın ve mutlu olmanın çaresi olarak çoğu zaman uyuşturucuya başvurur: "Ara sıra

3 Decadence kavramı Nietzsche'nin felsefesinin temel kavramlarından biridir. Düşünür bu kavramı ahlaki alanda yaşanan yozlaşma, çöküş ve gerileme anlamında kullanmıştır. Bkz. Friedrich Nietzsche, Deccal: Hıristiyanlığa Lanet, çev. Oruç Aruoba, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul 2018, s.17-18.

bir tutam zehir: hoş rüyalar gördürür. Ve sonunda fazlaca zehir rahatlık içinde öldürür” (Nietzsche, 2017, ss.11). Böylece son insanın bilimle uzatmaya çalıştığı yaşamı zamanından önce sonlanır.

Nietzsche, insanların duyusal haz, servet ve ün gibi arzu nesnelere sahip olma isteğini olumsuzlamaz, aksine ona göre tüm bunlar insanların sahip olması gereken şeylerdir; fakat söz konusu arzu nesnelere sahip olmak yaşamın bir amacı değil aracı olmalıdır. Başka bir ifadeyle arzu nesnelere elde edilen haz ve mutluluk son insanda olduğu gibi değer yaratmaktan daha üstün kabul edilmemelidir. Haz önemlidir; fakat değer yaratmak daha önemlidir. Arzu nesnelere yaşamın amacı olarak kabul etmek insanı bu nesnelere ve hazzın kölesi haline getirir. Bu durumda insan değer yaratamaz ve değer yaratamayan insan Üstün-insan'a dönüşemez. Nietzsche'ye göre yaşamın amacı mutluluk değildir; çünkü yaşam bir güç istencidir. Bu nedenle insan mutluluk için değil, her zaman gücünü artırmak için çabalar: “Güç için, gücün artırılması için çaba sarf edilmektedir” (Nietzsche, 2010, ss.439). Yaşamdaki tüm itici güçler, güç istencidir; bunun dışında hiçbir fiziksel, dinamik veya psikik güç yoktur (Nietzsche, 2010, ss.439). Dolayısıyla insan doğasındaki temel itici güç veya temel yaşam ilkesi haz ya da mutluluk değil, güç istencidir. Güç istenci; herhangi bir aşkın ilke tarafından belirlenmeyen, tamamen dünyevi olan ve insanın kendini gerçekleştirme, varlığını sürdürme, gücünü artırma ve yetkinleştirme çabası olarak onun doğal amacıdır (Yovel, 2019, ss.198). İnsanın nihilizmden kurtulması için son insanı batırması gerekir (Nietzsche, 2005, ss.33-34). Son insanı batırmanın yolu ise insanın kendisine bir amaç edinmesinden geçmektedir. Bu amaç Üstün-insandır. İnsanın Üstün-insana ulaşabilmesi için sürünün tepkisel istenciden kurtularak etkin bir güç istencine sahip olması gerekir. Böylece insan, dünyanın anlamsızlığı karşısında kendi değerlerini ve dünyasını yaratarak, yani kendini yeniden yaratıp Üstün-insan'a ulaşarak yeryüzünü anlamla dolduracaktır (Nietzsche, 2017, ss.16).

Üstün-insan'a göre mutluluk, son insanda olduğu gibi yalnızca maddi ihtiyaçların giderilmesiyle elde edilen haz değil, insanın güç elde etmesi ve gücünü artırmasıyla kazanılan bir durumdur. Başka bir

ifadeyle mutluluk veya haz, kendi başına bir amaç değil, uğruna mücadele edilen güç elde edilince ortaya çıkan bir tür tamamlayıcıdır. Bu bağlamda mutluluk, gücün artması demektir. Yaşamın amacını mutluluk olarak belirlemek yaşama bir bütün olarak evet demeyi engellemiştir. İnsan, güç istencini artırmak ve Üstün-insan'a dönüşebilmek uğruna acıya da evet diyebilmelidir. Yaşamın amacını mutluluk olarak kabul etmek ve güç istencini artırmak yerine yalnızca mutluluğun peşinde koşmak insanı köleleştirir ve Üstün-insan idealinden uzaklaştırır (Nietzsche, 2015, ss.42).

Nietzsche neredeyse hiçbir eserinde duygusal hazzı olumsuzlamamış; fakat hedonizmin de mutluluk olduğunu ifade etmemiştir. Nietzsche'nin felsefesinde acı ile haz birbirine karşıt değildir. Aksine acı da bir hazdır. Bu nedenle yaşamın haz dolu yanına 'evet' demek acı yanına da evet demektir. Acı veya keder olumsuz bir duygu türü değildir; çünkü acı da bir tür hazdır. Nietzsche; "hiç herhangi bir hazza Evet dediğiniz oldu mu? Ah, dostlarım, oysa bütün acılara Evet dediniz. Her şey birbirine bağlıdır, kenetlidir, âşiktir" (Nietzsche, 2017, ss.395) sözleriyle hazza evet demenin acıya da evet demek olduğunu işaret etmiştir. Acıya evet demek onun üstesinden gelmek ve gücü artırmak demektir. Gücün artması için yalnızca hazza değil acıya da ihtiyaç vardır. Yani acı veya keder yaşam gücümüzü azaltan, ona zarar veren olumsuz bir duygu değil aksine gücümüzü artırmak için bir fırsattır. Nietzsche bu durumu Meister Eckhart'ın "sizi mükemmelliğe taşıyan en hızlı hayvan, acı çekmektir" (Nietzsche, 2015, ss.36) sözüyle özetlemiştir. Bu bağlamda insanı Üstün-insan'ın yetkinliğine ve mutluluğuna ulaştıracak olan en önemli etken acıdır diyebiliriz. Yaşama evet demek yalnızca hazza evet diyerek acıdan kaçınmak demek değil, hazza ve acıya birlikte evet demektir. Dolayısıyla Nietzsche'ye göre gerçek mutluluk, son insanın hedonizm temelli mutluluk anlayışı değil, Üstün-insanın savaşçı özelliği ve cesareti ile acı veya keder içeren her zorluğu aşarak ve böylece güç istencini artırarak elde ettiği mutluluktur. Üstün-insan'ın mutluluğu entelektüel bir anlama ile değil; aşma, mücadele etme, savaşma ve üstesinden gelme ile gerçekleşir. Bu nedenle Üstün-insan'ın mutluluğu yalnızca hedonizmden ibaret bir mutluluk değildir.

Nietzsche birçok eserinde insanın Üstün-insana ulaşabilmesi için öncelikle 'kendisi' olması gerektiğini vurgulamıştır. Şen Bilim'de "tarzıma ve üslubuma aldanıp, beni izler ve peşime düşer misiniz? Dürüstçe kendi benliğinizin peşine düşün - böylece beni izlemiş olacaksınız - yavaş! yavaş!" (Nietzsche, 1974, ss.43) ifadeleriyle ve Zerdüşt'te "sizler, kendinizi aramamıştınız henüz: O sırada beni buldunuz. Böyle yapar bütün inananlar; o yüzdendir bütün inançların onca az önem taşıması. Şimdi ben sizlere beni yitirmenizi ve kendinizi bulmanızı söylüyorum" (Nietzsche, 2017, ss.97) şeklindeki sözleriyle insanlara 'kendin ol' çağrısında bulunmuştur. Peki, insan nasıl kendisi olur?

İnsanın kendisi olabilmesi için eleştirel düşünerek, sorgulayarak ve toplum tarafından kendine sunulan her şeyi olduğu gibi kabul etmeyecek içinde bulunduğu ahlakî ve kültürel sisteme dışarıdan bakması gerekir. Nietzsche'nin yıkıcılığı yeni değerler yaratmaya yönelik bir yıkıcılıktır; fakat bunu yapmak her zaman kolay olmamaktadır. Bu nedenle büyük bir çoğunluk genellikle sorgulamaz veya eleştirmez. Mevcut ahlakî değerler toplumun büyük bir kesimi tarafından sorgulanmadan ve üzerine düşünülmeden kabul edilir. Çok az kişi bu değerleri sorgular, irdeler ve eleştirir (Nietzsche, 2019, ss.73-76). İnsanın özgürlüğe ve Üstün-insan'ın mutluluğuna ulaşabilmesi kişinin 'kendisi' olmasına bağlıdır.

Nietzsche'nin felsefesinde özgürlük, etkin bir güç istenciyle değer yaratarak insanın kendi kendisinin efendisi olması demektir. İnsanın özgür olması için köle ahlakından kurtulması ve Üstün-insan'ın ahlakını ifade eden efendi ahlakına sahip olması gerekmektedir. Efendi ahlakına sahip insanın değerlendirme tarzı bir başkası tarafından değil kendisi tarafından belirlenir. Köle ahlakına sahip son insan sürekli tepkisel istençle hareket ettiği için özgür değildir ve o, bu durumdan kurtulmadığı sürece Üstün-insan'a ulaşamaz; çünkü onun değerlendirmesi hep bir başkası tarafından belirlenir. Son insan, düşüncelerine ve eylemlerine yön veren değerleri kendi yaratmamıştır. Değer yaratmak bir yana mevcut değerleri hiçbir zaman sorgulamamış ve eleştirmemiş, yalnızca itaat etmiştir. Bu nedenle son insanın haz dolu yaşamı özgür ve mutlu bir yaşam değildir. Son insanın haz ve eğlencenin peşinde geçen mutsuz

yaşamına benzer bir yaşam tarzı da Cesur Yeni Dünya'da karşımıza çıkmaktadır. Romanda Diğer Taraf adı verilen bölgede yaşayan uygar insanlar sistem tarafından üretilmiş, birçok insanî duygudan arındırılmış ve duyuşal hazdan ibaret olan bir mutlulukla avutulan insanlardır. Bütün tutkuları ve duyguları sistemin şartlandırmasına bağlı olan bu insanlar gerçek yaşamdan kopmuş ve mutluluktan uzaklaşmış insanlardır.

2. Cesur Yeni Dünya ve Mutluluk

Gelecekteki daha iyi veya daha kötü bir dünyaya ilişkin öngörüler, bugünün sorunlarını daha görünür kılabılır. Bu nedenle ütopyalar ve distopyalar yalnızca geleceği görebilmek veya ona dair tahminlerde bulunmak için değil, günümüzü anlamak için de önemlidir. Ütopya, "yok yer, iyi yer, düşsel ama olumlu" gibi anlamlara gelmektedir. Distopya ise ütopyanın doğrudan zıddı değildir. Distopya, yanlış yönde gitmiş bir ütopya veya toplumun yalnızca belirli bir kısmı için iş gören bir ütopya demektir (Gordin vd., 2017, ss.7-8). Cesur Yeni Dünya herkesin "mutlu" olduğu tek renk bir dünya tablosu çizmektedir. Margaret Atwood'un da ifade ettiği gibi bakış açımıza göre Cesur Yeni Dünya, ya kusursuz bir dünya ütopyası ya da bir distopyadır (Huxley, 2013, ss.10). Herkesin 'mutlu' olduğu bu tek renk dünya başlangıçta bir ütopya gibi görünse de bu dünyadaki yeni 'mutluluk' ve 'özgürlük' anlayışına Nietzsche'nin felsefesinden hareketle yakından bakıldığında adı geçen eserin ütopyadan çok distopyaya yakın olduğu görülebilir.

Cesur Yeni Dünya'nın yeni düzeni Henry Ford'un Michigan'daki Highland Park'ta 1 Aralık 1913'te montaj üretim hattının tanıtılmasıyla, yani yeni bir milatla başlamıştır. Dünya gezegeninde birbirinden belirli sınırlarla ayrılmış iki farklı toplumdaki oluşun Dünya Devleti adıyla tek bir devlet kurulmuştur. Bu toplumlardan biri uygar insanların yaşadığı Diğer Taraf'tır. İkinci toplum ise uygar olmayan insanların oluşturduğu Vahşi Ayrı-Bölgelerdir. Diğer Taraf'ın uygar toplumunda sistem tarafından üretilen beş tür insan vardır. İnsan yumurtaları bilim insanları tarafından birtakım işlemlerden geçirilerek Alfa, Beta, Gama, Delta ve Epsilonlar olarak sınıflara ayrılmış insan türleri üretilmektedir. Gama,

Delta ve Epsilonlar hizmet işlerini görmek üzere düşük kalitede kabul edilen yumurtalardan üretilen ve az eğitilen türlerdir. Alfa ve Betalar ise diğerlerine göre daha zeki kabul edilen geleceğin müdürleri, yönetici adayları veya diğer yüksek düzey çalışanları olmak için üretilen türlerdir. Sosyal dengenin korunması ve sistemin bozulmaması için düşünen insanlar grubu olan Alfa grubu insanlar sistemdeki işlevi doğrultusunda sınırlı sayıda üretilmektedir. Cesur Yeni Dünya'da insanların ne tür insan olacağına Dünya Devleti karar vermektedir. Bu durumun adı 'şartlandırma'dır. Şartlandırma aynı zamanda bireylerin mutlu ve itaatkar olmalarını sağlamaktadır (Huxley, 2013, ss.31-41).

Dünya Devletinin siyasal programı toplumcu, özdeşçi ve dengeli ilkelere dayanmaktadır. Toplumculuk ilkesine göre insanlar sadece devlete hizmet etmek için yaşamalıdır. İnsanlar sahip olduklarıyla yetinmelidir. Onların önceliği kendi arzuları değil toplumun ihtiyacı olmalıdır; çünkü toplum bireyden öncelikli ve önemlidir. Özdeşçilik ilkesine göre insanlar kendilerini farklı kılacak çabalardan kaçınmalıdır. Dengencilik ilkesine göre ise vatandaşlar emirlere itaat etmeli ve herhangi bir şekilde toplumu değiştirmeye kalkışmamalıdır. Herkes için en iyinin ne olduğuna karar verecek olan tek yetki sahibi Dünya Devletidir (Huxley, 2013, ss.31). Böyle bir ortamda insanın 'kendi' olmasının önü tamamen kapalıdır. Onlar artık şartlandırmanın izin verdiği sınırlarda 'düşünen', 'konuşan' ve 'eyleyen' varlıklara dönüşmüştür. Dolayısıyla bu yeni dünyada insanların Nietzsche'nin 'kendin ol' çağrısına kulak vermesi söz konusu bile değildir.

Cesur Yeni Dünya'da mutluluk Dünya Devleti'ne hizmet demektir. Herkes devlete hizmet görevini yerine getirdiğinde tüm toplumda mutluluk sağlanmış olmaktadır: "Mutluluk ve erdemın sırrıdır; yapmak zorunda olduğun şeyi sevmek. Tüm şartlandırmaların amacı budur: İnsanlara, kaçınılmaz toplumsal yazgılarını sevdirmek." (Huxley, 2013, ss.42). Bu mutluluğun bedeli insanların güzel sanatlardan ve bilim insanların özgürce çalışma ortamından yoksun olmasıdır. Ford, uygar bir insanın kendi başına fikirler üretmesini yasaklamış ve bilimsel faaliyetleri belirli sınırlara hapsedmiştir. Bilim insanları günlük

problemlerle meşgul edilerek onların dünyanın doğası hakkında büyük teoriler üretmeleri engellenmiştir. İnsanı düşünmeye teşvik etmesi nedeniyle güzel sanatlar ve din de toplum için tehlikelidir. Bu nedenle Shakespeare'in Othello'su ve Kutsal kitapların okunması yasaklanmıştır. Özellikle Shakespeare'in eserlerini yasaklayan bir yasa maddesi vardır; çünkü onun eserleri insanları düşünmeye, sorgulamaya ve eleştirmeye yönlendiren eserlerdir ve bu nedenle oldukça tehlikelidir. Uygar insanlar için sanat yalnızca eğlenceden ibarettir, onların güzel sanatlara ihtiyacı yoktur. Sanat eserleri yalnızca uygar insanların deşarj olmaları ve böylece sisteme daha çok bağlanmaları için vardır. Bu nedenle duygusal filmlerin gösterimi yasaklanmış ve onların yerini 'duyusal filmler' almıştır. Uygarlığın temel dinamiklerinden biri olan dine ise artık gerek kalmamıştır. Cesur Yeni Dünya'da da Nietzsche'nin 19. yüzyılda ilan ettiği 'Tanrı öldü' durumu söz konusudur. Romanın başkarakterlerinden biri olan Mustafa Mond Tanrı'nın ölümünü şu sözlerle ifade etmektedir: "Tanrı; makinelerle, bilimsel tıp ve evrensel mutlulukla uyuzmaz. Kendi seçimini yapman gerekir. Bizim uygarlığımız, makineleri, tıbbi ve mutluluğu seçti" (Huxley, 2013, ss.232-233).

Cesur Yeni Dünya'da güzel sanatlar ve din toplum düzeni için tehlikeli kabul edilerek yasaklanırken uyuşturucu, suç veya yasak değil aksine yasaldir. Hatta çalışanların ücreti para yerine soma adı verilen uyuşturucu madde ile ödenmektedir. Soma; öfkeyi yatıştıran, düşmanlıkları dostluğa çeviren, insanların sabırlı ve dayanıklı olmasını sağlayan bir maddedir. Bu madde sayesinde eskinin ahlakî eğitimine gerek kalmamıştır. Uyuşturucu ve duyusal haz ile avutulan ve böylece onlara uygulanan hiçbir baskıyı hissetmeyen insanlar özgür olduklarına inanmaktadır. Bu bakımdan insanların özgürlük anlayışı istediği zaman uyuşturucu kullanabilmek, istediği kişiyle birlikte olabilmek, istediği yemeği yiyebilmek vb. gibi haz temelinde yeniden şekillendirilmiştir. Bu tür bir özgürlüğe sahip olmak güce sahip olmakla eş değer kabul edilmektedir. Oysa bu insanların özgürlük veya güç sandıkları şeyler gücün gerçek sahibi olan sistemin onlara sunduğu birer avuntudan ibarettir. Bu bakımdan Cesur Yeni Dünya'daki insanların güç anlayışı Nietzsche'nin güç anlayışından oldukça farklıdır. Onlar etkin bir

güç istencine sahip olamadıkları için değer yaratmak bir yana kendilerine dayatılan durumları sorgulamaktan, eleştirmekten, özgürlükten ve gerçek mutluluktan yoksundur. Bu yeni dünya düzeninde düşünmek suç değildir; fakat insanlar için düşünmek artık gereksiz ve yorucudur. Bu nedenle kimse düşünme, eleştirme, sorgulama gibi eylemlere gerek görmemektedir. Düşünmeyen, eleştirmeyen ve sorgulamayan insanın ise kendisi olması ve özgürlüğüne kavuşması söz konusu değildir; çünkü özgürlük için uyuşturulmuş ve kontrol altına alınmış bir zihin değil, uyanık ve düşünen bir zihin gereklidir.

Diğer Taraf'ın insanları her istediğini elde edebilen, elde edemeyeceklerini asla istemeyen, bu nedenle kendilerine verilen dışında hiçbir ideale veya gayeye sahip olmayan; yaşamları güvende olan, hastalanmayan, ölümden korkmayan, aşkı bilmeyen, yaşlanmayan, aile mefhumu olmayan, insanlarda güçlü duygular uyandıracak sevgi türlerini tanımayan ve soma ile uyuşarak mutlu olan insanlardır. Bu insanlar soma sayesinde gözyaşından ve acıdan arındırılmış, doğal dürtüleri özgürce tatmin edilen varlıklardır; fakat onların mutluluğu 'mutsuz olma hakkından yoksun olma şeklinde gerçekleşmektedir (Huxley, 2013, ss.238).

Diğer Taraf'ın hedonist mutluluk anlayışı Nietzsche'nin son insanının mutluluk anlayışına benzerdir. Her iki mutluluk anlayışının temelinde de yalnızca haz vardır. Nietzsche'nin son insanı ve Diğer Taraf'ın şartlandırılmış insanları, özgürlüğü ve mutluluğu hazla eş değer görmektedir fakat her ikisi de etkin bir güç istencine sahip değildir. Bu nedenle değer yaratmak bir yana kendilerine dayatılan mutluluk, özgürlük ve güç gibi değerleri sorgulamaktan ve eleştirmekten yoksundur. Dolayısıyla ne son insan ne de deltalar özgür, mutlu ve güçlüdür. Bu bakımdan Tanrı'ya ihtiyaç olmadığını ve mutluluğu bulduğunu iddia eden Cesur Yeni Dünya'nın yeni sistemi 'son insan' yetiştirmekten başka bir şey yapmamıştır diyebiliriz.

Cesur Yeni Dünya'nın her iki toplumunda da tıpkı son insanlar topluluğunda olduğu gibi farklı olan toplumdan dışlanmaktadır. Bu durumun örneklerinden biri Diğer Taraf'ın Alfa-artı grubundan biri olan psikolog Bernard Marx'tır. Bernard hiçbir şartlandırmaya uymak

istemeyen, farklı olma hissi taşıyan ve birey olduğunun farkında olan biridir. Bu nedenle Şartlandırma Merkezi'nin Embriyo Deposu hemşiresi Lenina'nın ifadesiyle Bernard "tuhaf, gerçekten tuhaf" (Huxley, 2013, ss.103) biridir. Bir gün Lenina ve Bernard Marx Ayrı-Bölge'ye gitmişler ve oradan Vahşi John ve onun annesi Linda ile geri dönmüşlerdir. Ayrı-Bölge'nin uygar olmayan vahşi insanları ise acı çeken, yaşlanan ve çirkinleşen insanlardır. Ayrı-Bölge'de Diğer Taraf'tan farklı olarak soma gibi sağlığa zararlı olmayan uyuşturucular yoktur; meskal ve peyotl adı verilen insanları hasta eden uyuşturucular vardır (Huxley, 2013, ss.136). Diğer Taraf'tan oldukça farklı bir dünyada yaşayan John, Diğer Taraf'ın sistemini eleştiren ve farklı olduğu için toplumdan dışlanan bir diğer isim olmuştur. John, bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Eğer farklıysan, yalnızlığa mahkûm oluyorsun. Yalnız olana acımasız davranıyorlar. Biliyor musun, beni her şeyden dışladılar" (Huxley, 2013, ss.146). John'a göre Diğer Taraf'ın sistem tarafında üretilen şartlandırılmış insanları (özellikle Delta grubu) her şeyiyle birbirinin aynı olan insanlardır. Bu nedenle onlar böcek insanlardır, hatta insan bile değildir; çünkü onlar özgür değil köledir. Soma, ilaç sanılan bir zehirdir ve özgürlüğe kavuşmak için ondan kurtulmak gerekir. Sorgulayan ve eleştiren bir zihin olmadan insanların özgürlüğünden bahsetmek mümkün değildir (Huxley, 2013, ss.217-228). John, Mustafa Mond'la aralarında geçen bir diyalogda Diğer Taraf'ın sistemine karşı isyanını şu şekilde dile getirir: "Ben keyif aramıyorum. Tanrı'yı istiyorum, şiir istiyorum, gerçek tehlike istiyorum, özgürlük istiyorum, iyilik istiyorum. Günah istiyorum" (Huxley, 2013, ss.238). Böylece John, mutsuz olma hakkını geri istemiştir. Mustafa Mond, John'a "ihtiyarlama, çirkinleşme ve iktidarsız kalma hakkını da istiyorsunuz; frengi ve kansere yakalanma haklarını, açlıktan nefesi kokma hakkını, sefil olma hakkını, sürekli yarın ne olacak korkusu içinde yaşama hakkını, tifoya yakalanma hakkını ve her türden ağza alınmaz acıyla işkence çekerek yaşama hakkını da istiyorsunuz" şeklinde cevap vermiştir. Uzun bir sessizlikten sonra John'un cevabı evet olmuştur, "Evet, hepsini istiyorum" (Huxley, 2013, ss.238). Bu bakımdan John'un bakış açısı Nietzsche'nin "yaşama evet" diyen görüşlerine yakındır diyebiliriz. Diğer Taraf'ın duyusal hazza indirgenmiş

mutluluk anlayışının gerçek mutluluk olmadığını düşünen John da Nietzsche'nin Üstün-insanı gibi yaşamın hazlarına ve acılarına bir bütün olarak evet demek istemektedir.

SONUÇ

Gerek Nietzsche'nin son insanının gerekse Cesur Yeni Dünya'nın mutluluk anlayışında görüldüğü üzere insan, zihinsel bir idealden yoksun olduğunda; onun felsefe, bilim, sanat ve din alanındaki özgürlükleri elinden alındığında veya bu alanlardaki deneyim ve etkinlik durumları kısıtlandığında hedonist mutluluğun hiçbir anlamı kalmamaktadır. Duygulanım ve arzu sahibi bir varlık olarak insan için haz elbette önemlidir; fakat mutluluk hazdan ibaret değildir. Başka bir ifadeyle mutlu bir yaşam yalnızca haz dolu bir yaşam demek değildir. Haz, mutlu bir yaşamın yalnızca bir aracıdır. Değer yaratmak hazzı ulaştırmaktan daha önemlidir; çünkü anlamlı bir yaşam sürmek ancak değer yaratmakla mümkündür. Bu nedenle Nietzsche'ye göre son insanın ve bütün sürü insanı tiplerinin hayatı yaşamaya değer bir hayat değildir. Onların hayatının ne kadar haz dolu olduğu veya ne kadar uzun sürdüğünün bir anlamı yoktur. Aşkın değerlerin değersizleşmesiyle anlamını kaybeden yeryüzü ve yaşam ancak insanın kendisine zihinsel bir ideal veya amaç belirlemesiyle yeniden anlam kazanabilir. Nietzsche'nin felsefesinde bu ideal veya amaç Üstün-insandır. İnsanın kendisini aşarak Üstün-insan'a dönüşebilmesi için hazzı olduğu gibi acıya da evet demesi gerekmektedir. Bu bakımdan Nietzsche'ye göre insan "neden daha mutlu değilim?" yerine "neden daha güçlü değilim?" diye sormalıdır. "Neden daha mutlu değilim?" sorusu insanı daha fazla haz arayışına yönlerebilir. Daha fazla hazzın ise hiçbir zaman sonu yoktur. Gelip geçici hazlarla sonsuz bir mutluluk kazanamayan insanın haz arayışı son bulmayabilir ve bu arayış insanı mutluluğun veya hazzın kölesi haline dönüştürebilir. "Neden daha güçlü değilim?" sorusu ise insanı daha fazla güç sahibi olmaya yönlendirmektedir. Burada "güç sahibi olma" ifadesi insanın kendisi olmasıyla ilgilidir. Cesur Yeni Dünya'nın uygar insanları kendi olma gücünden yoksun bırakılmıştır. "Kendisi" olması engellenmiş bu yeni insanlar sahte bir özgürlüğe ve mutluluğa mahkûm edilmiştir.

Cesur Yeni Dünya’da insanların deneyim ve etkinlik alanları sınırlandırılmıştır; çünkü yeni sistemin devamı için insanlar düşünmemeli, sorgulamamalı ve eleştirmemelidir. Bu insanlar için mutluluk, duyuşsal hazlardan ibarettir. Başka bir ifadeyle onların mutluluk alanı yeni sistem tarafından duyuşsal hazlarla sınırlandırılmıştır. Duyusal hazlardan elde edilen mutluluğu gerçek mutluluk sanan insanlar hiçbir zihinsel ideal veya amaç arayışına girmemektedir. Duygu ve düşünceleri bile sistem tarafından şekillendirilen insanlar eleştirmekten ve sorgulamaktan yoksun bırakılmıştır. Düşünmek tamamen yasaklanmış olmasa da duyuşsal hazlarla uyuşan bu insanlar için düşünme, eleştirme ve sorgulama gibi eylemler yorucu ve gereksiz bir hal almıştır. Onlara sunulan hedonist mutluluğun bedeli anlamdan yoksun olmaktır. Başka bir ifadeyle Cesur Yeni Dünya’nın uygar insanların yaşamı haz ve ‘mutluluk’ dolu fakat anlamdan yoksun bir yaşamdır. Teknoloji çalışmaları hariç bütün bilimsel faaliyetler sınırlı, bütün kitaplar yasaktır. Onların bilim, din ve sanat alanındaki özgürlükleri elinden alınmış, neredeyse düşünceleri bile kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Düşünce ve ifade özgürlüğünden yoksun bırakılan insanlara istedikleri zaman hazzla ulaşma avuntusu sunulmuş ve bu avuntuya ‘özgürlük’ adı verilmiştir. Oysa onlara sunulan duyuşsal hazlara yönelik sınırsız özgürlüğün bedeli düşünce, inanç ve ifade özgürlüğünden yoksun bırakılmak olmuştur. Yani bu yeni özgürlük için insanlığın ödediği bedel oldukça ağır olmuştur. Etkin bir güç istencinden yoksun bırakılan insanlar kendilerine sunulan yeni mutluluk ve özgürlük anlayışını sorgulayamamakta, yeni değerler yaratmaktan uzak bir şekilde sistem tarafından onlara sunulan değerlere itaat etmektedir. Zorunlu olarak itaat eden bu insanların gerçek anlamda özgür ve mutlu olmaları elbette ki mümkün değildir.

Son insanın ve Cesur Yeni Dünya’nın uygar insanların mutluluk anlayışından hareketle şunu söylemek mümkündür: Yaşamın amacını yalnızca haz ve mutluluk olarak belirlemek insanı mutsuz olma hakkından yoksun bırakmakla sonuçlanmaktadır. Mutluluğun mutsuz olma hakkından yoksun olma şeklinde bir zorunluluğa dönüşmesi onu adeta bir ödev haline getirmiştir. Bu tür bir mutluluk anlayışı mutluluk kavramına normatif bir anlam yükleyerek insana “mutlu olmak zorundasın;

çünkü mutsuz bir hayat yaşamaya değer bir hayat değildir” şeklinde yeni bir norm dayatmaktadır. Oysa yaşamın değerini belirleyen haz değil, anlamdır. Bu bakımdan hazdan yoksun bir hayat değil anlamsız bir hayat yaşamaya değer değildir. Ayrıca acı veya mutsuzluk kaçınılması gereken bir durum veya başarısızlık değildir. Yaşamın içinde acı ve haz, mutluluk ve mutsuzluk birlikte vardır. Yalnızca hazza ve mutluluğa yönelen insan yaşamın farklılıklarını yok etmek isteyen yalnızca aynı olanı olumlayan insandır. Yalnızca aynı olanı olumlamak ise hem son insanlar topluluğunda hem de Cesur Yeni Dünya'da farklı olana hınç duymakla sonuçlanmıştır. Hınç duygusu ise insana hiçbir şey kazandırmaz. Bu duygu değersizleşmiş değerleri sorgulamanın ve yeni değerler yaratmanın önündeki en önemli engellerden biridir.

Nietzsche'nin Üstün-insanına ulaşmak zor, hatta kimilerine göre hayalî bir idealden ibaret olabilir; fakat insanın zihinsel/entelektüel bir ideale sahip olması mutluluğa ulaşması için oldukça önemlidir. Nietzsche'nin son insan öğretisinde ve Cesur Yeni Dünya'nın uygar insanlarında görüldüğü gibi entelektüel mutluluktan yoksun olan insanlar yalnızca hedonizm temelli mutluluğa odaklanmaktadır. Hedonizm ise insana sonsuz bir mutluluk kaynağı sağlayamamakta ve geçici mutluluklar sunmaktadır. Bir süre sonra elde ettiği geçici mutluluklarla da tatmin olmayan insanı bekleyen son, mutsuzluk olmaktadır. Nitekim gerek Nietzsche'nin son insanı gerekse Cesur Yeni Dünya'nın insanları haz dolu yaşamları içinde mutsuzluktan kurtulamamışlardır. Ayrıca duysal haz, servet ve ün gibi arzu nesnelere elde edilen haz veya mutluluklar; insanın hastalık, ölüm veya diğer korkunç acılar gibi sınırlı durumlarla karşılaştığı zamanlarda onu teselli etmeye yetmeyebilir. Böyle durumlarda insan sanat, din, bilim veya felsefe alanındaki uğraşılardan elde edilen doyuma daha çok ihtiyaç duyabilir. Dolayısıyla sanat, din, bilim ve felsefe alanındaki etkinlikler insanın tinsel mutluluğu için oldukça önemlidir. İnsanın mutluluğa ulaşabilmesi için tutkularını bastırmaya zorlanmaması gerekir. Duygularına ve doğasına aykırı davranmaya zorlanan Diğer Taraf'ın insanları sahte bir mutluluğun ötesine geçememişlerdir. Bununla birlikte tutkuların özgürleştirilmesi Diğer Taraf'ta olduğu gibi sınırsız duysal haz elde etmeye de

indirgenmemelidir; çünkü bu durumun sonucu da sahte bir mutluluk olmuştur. Mutluluğa ulaşmak için tutkular sanat, bilim ve felsefe gibi alanlarda tinselleştirilmeli ve özgürleştirilmelidir. Son insan, bilimden yoksun değildir fakat onun bilime yönelişinin amacı değer yaratmak değil, haz elde etmektir. Cesur Yeni Dünya’da ise her şey gibi bilimsel etkinlikler de sistemin gözetimi altında ve onun çizdiği katı sınırlar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu nedenle son insanın ve Cesur Yeni Dünya’nın uygar insanlarının bilimsel faaliyetleri onların tinsel mutluluğuna herhangi bir katkıda bulunmamıştır.

KAYNAKÇA

- ARİSTOTELES (2011). Nikomakhos’a Etik, çev. Saffet Babür, Ankara: BilgeSu Yayınları.
- AUGUSTİNUS, Saint (2007). İtirafı, çev. Dominik Pamir, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- BAL, Metin (2018). Caydırmaya Karşı Platon’un Lakhes Diyalogunda ve Aldous Huxley’in Cesur Yeni Dünya Romanında Cesaret Felsefesi. Mavi Atlas, 1, 90-130.
- FARABİ (2003). Mutluluğu Kazanma (Tahsilu’s- Sa’ade), çev. Prof. Dr. Hüseyin Atay, İstanbul: Morpa KültürYayınları.
- GORDİN, Michael D.; TİLLEY, Helen ve Gyan PRAKASH (Edt.) (2018). Ütopya / Distopya: Tarihsel Olasılığın Koşulları. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- HEİDEGGER, Martin (2001). Nietzsche’nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimleri Çağı. Bursa: Asa Kitabevi.
- HUXLEY, Aldous (2013). Cesur Yeni Dünya, çev. Ümit Tosun, İstanbul: İthaki Yayınları.
- KANT, Immanuel (2013). Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi, çev. İonna Kuçuradi, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- KENNY, Anthony (2018). Batı Felsefesinin Yeni Tarihi: Ortaçağ Felsefesi, çev. Şeyma Yılmaz, İstanbul: Küre Yayınları.

- KUÇURADİ, Ionna (1999). Nietzsche ve İnsan. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- NIETZSCHE, F. (2011). Şen Bilim (Ana Metin 1), çev. Ahmet İnam, İstanbul: Say Yayınları.
- NIETZSCHE, Friedrich (1974). The Gay Science, Vintage Books.
- NIETZSCHE, Friedrich (1998). Sabahın Gizeminden Doğanlar, çev. Kenan Sarıalioğlu, Ankara: Opus Yayınları.
- NIETZSCHE, Friedrich (2005). Böyle Buyurdu Zerdüş, çev. A. Turan Oflazoğlu, İstanbul: Cem Yayınevi.
- NIETZSCHE, Friedrich (2005). Deccal, çev. Orhan Tuncay, İstanbul: Gün Yayıncılık.
- NIETZSCHE, Friedrich (2010). Güç İstenci, çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul: Say Yayınları.
- NIETZSCHE, Friedrich (2015). Eğitici Olarak Schopenhauer: Zamana Aykırı Bakışlar 3, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- NIETZSCHE, Friedrich (2017). Böyle Söyledi Zerdüş, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- NIETZSCHE, Friedrich (2017). İşte Böyle Dedi Zerdüş, çev. Ahmet Cemal, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- NIETZSCHE, Friedrich (2017). Putların Alacakaranlığı, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- NIETZSCHE, Friedrich (2018). Deccal: Hıristiyanlığa Lanet, çev. Oruç Aruoba, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- NIETZSCHE, Friedrich (2019). Böyle Buyurdu Zerdüş, çev. Gülperi Sert, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- NIETZSCHE, Friedrich (2019). Ecce Homo: Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- ÖZCAN, Zeki (2005). “Ortaçağ’da Birey ve Bireyleşme”, DoğuBatı Düşünce Dergisi, 33, 11-39.
- PLATON (2011). Devlet, çev. Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SOLOMON, Robert C. (2016). Duygulara Sadakat: Hislerimiz Gerçekte Bize Ne Anlatıyor? çev. Funda Çoban, Ankara: Nika Yayınevi.
- SPİNOZA, Benedictus (2017). Anlama Yetisinin Düzeltilmesi Üzerine İnceleme, çev. Emine Ayhan, Ankara: Dost Kitabevi.
- WARREN, Mark (1985). “Nietzsche and Political Philosophy”, Political Theory, 2, 183-212.
- YOVEL, Yirmiyahu (2019). “Nietzsche ve Spinoza: Amor Fati ve Amor Dei”, Özne, 31, 189-213.